

په ټاکنیز بهیر او سیاسي نهادونو باندی د باور رامنځ ته کولو په موخه، ټاکنیزو اصلاحاتو ته اړتیا

واشنگتن ډی سی- د افغانستان ټاکنیز سیستم ته په پام سره او د ټولو ستونزو چی د درغلیو په نتیجه کی رامینځته شوی دی، د ملی دیموکراتیک انستیتیوت نن د یو رسمی او پراخه څیړنو لپاره غوښتنه کوی تر څو ټاکنیز سیستم د اصلاحاتو خوا ته راوبولی. که چیری داسی گامونه وانخیستل شی ، د ولس ډاډ به د افغانستان په دولت او ټاکنیوپه بهیر مخ په ریږیدو شی.

د ان. ډی. آی لخوا دغه څرگندونی هغه وخت را منځ ته شوی چی کله د ټاکنو خپلواک کمیسیون د ۱۸ د سپتمبر دولسی جرگی د ۳۴ څخه د ۳۳ ولایتونو تصدیق شوی پایلی خپری کوی. ټاکل شوی وه چی پایلی به داکتوبر په ۳۰ مه نیټه خپری شی، خو ددی دپاره وځنډول شوی چی دټاکنو دشکایاتو کمیسیون ته ددی وار ورکری ترڅو خپلی څیړنی پای ته ورسوی کومی چی درایو په شمیر اغیزی درلودای شی، او د ټاکنیزو مرکزونو تقیش او بیا شمیرنه ترسره شی.

څرنگه چی ان. ډی. آی او نورو داسی کتونکو گروپونو دسپتمبرد ټاکنو په مقدماتی بهیر کی ددی راپور ورکری وو چی د شکایاتو کمیسیون د درغلیو د کمښت دپاره چی کومی د هیواد تیری ټاکنی یی کوربه وی ځانگری تدابیر نیولی. پداسی حال کی چی نویو تدابیرو په درغلیو کښی ډیرښت راوست او د ټاکنو په بی نظمیو کی اسانتیاوی. د ټاکنو د شکایاتو کمیسیون تقیش او بیا شمیرنه دی نتیجه ته ورسیده چی د ۱.۳ میلیونه څخه زیاتی رای باطلی اعلان کوی. د ټاکنو د شکایاتو کمیسیون د شکایتونو دڅیړنو په ترڅ کی ۱۹ هغه ور نومانان له لست څخه وویستل کوم چی په لمړنیو پایلو کښی بریالی ښودل شوی وو، خود نوموړی کمیسیون په دندو کښی د روئوالی نشتوالی له امله ، د بیلگی په توگه د عدم صلاحیت د ناڅرگندتیا له امله، داسی گمان پیدا کیری چی په دی کښی به د ی کومی سیاسی لاسوهنی امکان موجود وي.

برسیره پردی، پدی ورستیو کښی دافغانستان لویې څارنوالی د ټاکنو په بهیرکی لاسوهنه وکړه چی د ټاکنو د کمیسیون لخوا خپرو شویو پایلو ته ستونزی رامنځ ته کولای شی. چی دا به د پایلو پلي کول نور هم وځنډوی. این ډی آی داسی وایی: د شکایاتونو کمیسیون او د ټاکنو کمیسیون په چارو کی د لویې څارنوالی د مداخلی قانونی واک نا څرگند دی، خو دی مداخلی ته هغه مهال د پای ټکی کیشودلای شی چی که د نوموړو کمیسیونونو روئوالی ثابت شی. د لویې څارنوالی کرنی ددی څرگندونه کوی چی د افغانستان په قانونی چوکاټ کښی د ټاکنو په اړه، نیمگرتیاوی شتون لری. برسیره پردی د افغانستان داسی قانون له نیمگرتیاوو څخه د محکمو، اجرایه څانگی او د ټاکنیزو ادارو د تعریف په برخه کښی، پرده پورته کوی.

ان. ډی. آی د بیا کتنی سپارښتنه پداسی حال کښی کوی چی نوموړی بهیر باید د افغانانو لخوا د نړیوالو ټولنو په ملاتړ تر سره شی تر څو دټاکنو په بهیر کښی موجوده نیمگرتیاوو ته ځواب وویایی، او د اصلاح په موخه گتوري سپارښتنی وکری.

دغه اصلاحات باید مهم ټکی ولری لکه: د افغان ټاکنیزو ډلو خپلواکی او د هغود دندو په اړه روئوالی چی څنگه یی ترسره کوی، د یوقانونی ټاکنیز چوکاټ وده چی د سیاسی او مدنی ټولنود اغیزناک گپون ملاتړ وکری او دیو دقیق نوم لیکنی سیستم جوړښت. د ان. ډی. آی له خولی دغه بیا کتنی کولای شی چی د سیاسی ډلو ترمنځ څرپرتیاوی کمی کوی، افغانی دولتی بنسټونو ته غښتلی مشروعیت ور وینیی او ددی سپارښتنه به کوی چی دافغانانو رایو ته به په راتلونکو ټاکنو ته په درنده سترگه وگوری.

ان. دی. ای وایی چی: که هغو درغلیو ته پام ونه شی کوم چی د ۲۰۰۹ او ۲۰۱۰ کلونو په ټاکنوکښی تر سره شول نو راتلونکی ټاکنی به هم په خطرکښی کی وی. او هغه غښتلتیایوی به چی د هیواد د سمبالولو په موخه تر سره کیری د ډیرو کریو لخوا چی د دولت د مشروعیت په مخنیوی کښی ونده اخلي تخریب شی. نوموړی انستیتیوت وایی چی ورته غوښتنی د ۲۰۰۹ کال له ټاکنو وروسته هم شوی وی، کومی چی منل شوی وی، خو سر کال د ځینو ستونزو له امله منع شوی.

ان.دی.آی د ټاکنو په اړوند د کتونو او تحلیلونو یو اوږد مهاله بهیر پرمخ اچوولی دی کوم کښی چی ۱۶۴ کورنی کتونکی او نړیوال کارپوهان گډون درلوده. د ټاکنو په ورځ د نوموړی اداري کتونکو د هیواد د ۳۴ څخه د ۳۰ ولایتونو له ۷۰۰ څخه د زیاتو رای محلوته وکتل او وروسته یی بیا د لمرنی بیانیی په بڼه خپاره کړل. دغه اداره چی د ۲۰۰۲ م کال راهیسی په افغانستان کښی کار کوی او ځینی پروگرامونه یی تر سره کړی لکه: د بنځود ونډی اخیستوزیاتوالی په سیاست کښی، د کورنی کتونکو پروگرام، د نومانداود استازو روزنیز پروگرام، د سیاسی گوندونو د ودی غښتلتیایا او د ولایتی شوراگانو څخه د ملاتړ پروگرامونه.

ملی دیموکراتیک انستیتیوت په افغانستان کی د ۲۰۰۲ کال راهیسی کار کوی او یو غیر دولتی، غیر انتفاعی او غیر سیاسی موسسه ده چی د دیموکراتیکو انستیتیونو د پیاوړتیایا په نړیواله کچه د وگړو د گډون له لاری په حکومتونو کی د حساب ورکولو او روښتیایا د راوستلوپاره کار کوی لا زیاتو معلوماتو د پاره www.ndi.org مراجعه وکړی